

Q. D. B. V.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO,
DN. FRIDERICO AVGVSTO,
ELECT. SAXON. HAEREDE,
DISSERTATIONEM INAVGVRALEM

DE *Dupe*
CARDIALGIA,
PRAESIDE

DN. PAVLO GOTTF.
SPERLING,

MED. DOCT. ANATOM. ATQVE BOTAN.
PROF. PVBL. CELEBERRIMO, ET PRINCIPIS
SERVESTANI ARCHIATRO
GRAVISSIMO,

PRO LICENTIA

SVM MOS IN ARTE MEDICA HONORES
RITE CONSEQVENDI,
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBMITTIT

IOH. FRIDERICVS ZEHNER,
PRACTICVS HALLENSIS,

A. D. XI. IVL. MDCCIV.

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS.

VITEMBERGAE, LITERIS CHRISTIANI GERDESII.

PRAEFATIO.

Ventriculus, qui ciborum confectionem adiuvat, et continuat, sanitatis pariter atque morborum limen est, ex quo, tanquam perenni fonte, dimanat, quicquid integritati partium, et conservandæ sanitati sufficit. Cum enim ille nutritionis, sine qua omnes corporis partes vacillant, rudimenta ponat, fiat necesse est, ut, si suo is fungatur officio, reliqua membra, quod suarum est partium, etiam promte et expedite agant, ac valetudo nostra bene habeat. Simul ac vero ventriculus levisima afficitur iniuria, et muneribus suis deesse incipit, omnes in homine actiones languent; earundemque instrumenta succumbunt, et quasi contristantur. Interdum quoque ab aliis partibus propter mutuum cum variis organis commercium,

in consensum abripitur, et in oeconomia animali gravissimas turbas et seditiones concitat, quae cum valetudini fraudi sunt, tum non raro perniciem interitumque accelerant, interdum vero a multis malis hominem vindicant. Videmus enim sæpius, varias corporis partes, dum ad molestiam aliquam propulsandam insurgunt, simul stomachum in enormes eiere vomitiones, quibus corpus reliquum plerumque gravissime affligitur, aliquando vero ab hostium aliorum insultu incolume præstatur. Adeo sapientissimi Numinis providentia cautum est, ut vitæ salutisque turbatores in ipso veluti arcis limine nonnunquam opprimantur, & qua data via, prorsus expellantur. Quod nisi mature, seu a natura, seu arte, peragatur, periculosissimi inde nascuntur morbi, qui tanto sæpe impetu reliqua membra infestant, ac divexant, ut vitam cum morte commutare homines cogantur. Hoc prae aliis nos docet *Hel-*

mon-

montius, Tract. A sede animae ad morbos:
Occurrunt nimirum, scribit, diversi mor-
bi, qui suam originem centraliter e stoma-
cho desumunt, quorum ortus atque remedi-
um infausto haëtenus omine ignorantur.
Sunt namque in concavo stomachi acidum,
amarum, salsum, nidorosum, seu putri-
dum, virulentum, insipidum etc. quae su-
scepta in numerum vitalium, statim quo-
que putrent, imo si mora accesserit, cadave-
rosa evadunt. Quodsi igitur ex stoma-
cho tot mala et calamitates scaturiant, quae
valetudinem ipsamque vitam subinde e-
vertunt, negotium ab instituto non alienum
me suscepturum esse putavi, si prætermis-
sis aliis, iisque fere innumeris morbis, e
ventriculo ortum sumentibus, loco speci-
minis inauguralis eum ventriculi affectum
proponerem, qui Cardialgia dicitur, at-
que ab orificio illius sinistro, quod Graeci
στόμαχον καὶ καρδίαν vocant, nomen ha-
bet, quod illum affectum huic præcipue

orificio ventriculi imputabant, et eadem fere symptomata, quae cor ipsum affectum sequuntur, non raro eundem comitari deprehendebant. Nam hic affectus, quia crebro admodum occurrit, et magnas tam aegro, quam Medico molestias atque sollicitudines parit, accuratam prae aliis considerationem meretur. Deus autem Optimus Maximus huic laborem fortunet, ut exinde in illum gloria, atque in aegrotantes multa commoda redundent.

Th. I.

Recte vero Cardialgia (ut statim a definitione exordiar, quo intelligatur, qualis sit morbus, de quo disputetur) dicitur dolor ventriculi, et quidem potissimum illius orificiorum valde sensibilem, plerumque cum magna circa praecordia angustia et anxietate, ac subinde quodam suffocationis metu et periculo coniunctus, quem deinde languor corporis ac virium diminutio, nec raro animi deliquia, aliaque mala sequuntur, a rorsione et vellicatione fibrarum nervearum ventriculi, vel eiusdem orificiorum, quorum quippe modo hoc, modo illud, aliquando vero utrumque simul, ita afficitur, ut totus etiam ventriculus compatiatur.

Th. II.

Qui enim hoc laborant malo, hi quodam tristi doloris sensu afficiuntur in illa ventris infimi, siue abdominis regione, quae a medio hypochondriorum spatio, sub cartilagine mucronata, per hypochondrium sinistrum protenditur. Isque dolor vel sub scrobiculo cordis persentitur, vel magis ad dorsum inclinatur, aut ad hypochondrium vergit sinistrum, interdum vero universam epigastrii, et illius, quod modo dictum est, hypochondrii regionem, qua ventriculus continetur, occupat, nec raro partes quoque vicinas, corque ipsum in consensum trahit, et vel in uno loco fixam habet sedem, vel vagus est, et modo interius saltem percipitur, modo ad levisimum tactum augetur, et quandoque tumorem quendam in epigastrio coniunctum habet, interdum vero sine tumore variis modis affligit. Nam modo dolor iste mitior, modo vehementior est, tendens, gravans, comprimens, rodens, pungens, lacinans, et quodam nunc ardoris, nunc frigoris sensu molestus. Aliquando tantam infert anxietatem, ut eam satis exprimere aegrotantes nesciant, sed locum saltem affectum cum inquietudine gemituque commonstrent, et de insigni praecordiorum angustia ac compressione, imminenti quoque aliquando suffocationis periculo conquerantur. Quo rerum statu subinde pulsus quaedam anomaliae in corde et arteriis fiunt, et vires valde oblangvent, ac totum corpus ita fatiscit, ut neque manus, neque pedes prae languore suum faciant

ciant officium, vultus palleat, interdum etiam multo sudore diffluat, et tandem animi deliquia incidant. Imo solet idem dolor plura quoque alia symptomata, ac praesertim vomitiones, singultus et vertigines, coniuncta habere, et in quibusdam aegrotis diu durare et continuus esse, in aliis vero intermittere, et per intervalla, modo longiora, modo breviora, et temporibus statis ac certis, vel incertis redire.

Th. III.

Haec si recte considerentur, clare constabit, partem affectam in cardialgia esse ventriculum, qui quippe in ea corporis regione, ubi dolor affligit, situs, sensu pollet exquisitissimo, propter structuram suam singularem, ac praecipue nervorum, quibus gaudet, multitudinem. Quod si enim fabricam eius spectemus, ex tribus, vel potius quatuor tunicis artificiosissime coagmentatus est, quarum exterior membranacea est, et totam ventriculi substantiam obtegit. Secunda vero musculosa est, et fibris constat duplicis ordinis, aliis nimirum exterioribus, circuli in modum ventriculum incingentibus, aliis interioribus, oblique excurrentibus, ut ventriculus secundum omnes partes contrahi possit. In hac praeterea tunica insignes fibrarum carnearum plexus, tam in orificio sinistro, quam dextro deprehenduntur, qui apte et concinne inter se innexi et irretiti, utraque orificia egregie muniunt, et quasi obvallant, ac in illorum constrictione mutuam sibi invicem operam praestant. Haec mem-
brana

brana quemadmodum ventriculo motum, ita tertia, nervea dicta, eidem sensum largitur, fibris varii generis contexta, quam vascula sanguinea ad substratas glandulas denso agmine perreptant, ut in illis lympham, solvendis cibis destinata, secernatur, et in cavitatem intestinorum corrivetur. Hanc autem alia propter innumerabiles, ex quibus constat, villos, instar elegantissimi retis contextos, crusta villosa nuncupata, obtegit, et adversus partes acres et irritantes defendit, ne eam vellicent, et exstimulent, ac gravia symptomata concitent. Veteres pro materia quadam mucosa et glutinosa eandem habuerunt, sed falso; nam contextus quidam est vasculosus, sub quo latent innumerabiles minimae glandulae, ex quibus humores stillant, qui ciborum solutionem adjuvare solent. Atque hae glandulae lympham suam ab arteriis hauriunt, quas ventriculus a ramis arteriae coeliacae, tam dextro, quam sinistro, una cum venis copiosissimas possidet, ut eo melius muneri suo praeesse possit.

Tb. IV.

Neque vero minus ventriculus insigni nervorum multitudine gaudet, tam a pari octavo, sive vago, quam plexibus abdominis prognatorum. Illorum uterque truncus, sparsis propaginibus quibusdam in cor, pulmones, partesque quasdam alias, iuxta oesophagi latera deorsum progrediens, duos constituit ramos, interiorum, et exteriorum, quorum ille iuxta externam sinistri orificii partem in-

B

cedit,

cedit, et fundum ventriculi ambit; hic vero supernam illius partem perambulat, et utrique demum mutuo inter se implexi et colligati, plexum nerveum insignem in utroque orificio, potissimum vero sinistro, pariunt, et cum his, tum toti ventriculo exquisitissimum sensum conciliant.

Tb. V.

Cum ergo ventriculus tanta nervorum copia sit ornatus, et tunica eius nervea, vasa sanguinea, densissima serie eandem perreptantia, suffulciens, ad sensum tactus exactissimum faciat, id quidem facile intelligitur, dolorem in Cardialgia non in sinistro tantum illius orificio, ut voluerunt veteres, sed etiam in dextro, sive pyloro, & toto quodammodo ventriculo consistere posse. Id enim ex variis signis, ac praesertim ex situ doloris cognoscitur, qui in quibusdam sub mucronata sterni cartilagine, in fovea cordis, ut appellant, percipitur, in aliis vero circa dorsum se magis prodit, aliquando etiam in tota ventriculi regione se manifestat, atque ab aliis ventriculi affectibus nullo negotio distinguere potest. Ut proinde minus facere possim cum celeberrimo Anatomico, *Job. Veslingio*, quando Cardialgiam sinistro ventriculi orificio frustra imputari opinatur, et ita scribit in *Syntagm. Anatomic. cap. 3. pag. 27. Atque hoc quidem (orificium dextrum, seu inferius) medio hypochondriorum spatio, quo loco in dorsum nonnihil sinuata mucronata pectoris cartialgo, cavum pectori anterieus subiicit, quod foveam cordis*

cordis vulgus nuncupat. Hic frequentes ventriculi dolores occurrunt, quos superiori eius orificio, sive stomacho frustra imputamus. Oriuntur illi ab acribus, corruptisque vel cibus, vel excrementis circa pylori angustias obhaerentibus, aut e cysti fellea huc proiectis. Quibus non exiguam molestiarum partem addunt pancreatis propius pyloro coniuncti variae affectiones, nec non mucronatae sterni cartilaginis vitia, sive introrsum mucronem detorqueat, sive extrorsum eundem protollat.

Th. VI.

Causa proxima est rosio et vellicatio, sive irritatio, tunicas ventriculi, inprimisque nerveam, ita impetens et laceffens, ut inde spasmi illius visceris et dolores varii oriantur. Prout enim irritatio illa variat, et fortior est, vel debilior, atque hanc vel illam ventriculi partem impetit, etiam dolores magis vel minus vehementes et atroces fiunt. Hique vel anterieus, et iuxta scrobiculum cordis consistunt, ubi pylorus affligitur, vel magis ad dorsum et spinam, ubi orificium sinistrum diaphragma perforat, divexant, si orificium illud causam mali foveat, vel hypochondrium inprimis sinistrum, quorsum fundus ventriculi protenditur, male afficiunt, si ille stimulum inhaerentem sibi habeat. Aliquando etiam malum latius evagatur, et non tantum totam ventriculi regionem occupat, sed etiam partes vicinas, ac praesertim gulam, diaphragma, et hypochondrium quoque dextrum in consensum trahit: Vnde insignes hypochondrio-

rum tensiones, singultus, spirandi difficultates, vomitus, variae appetitus et chylicationis laesiones, malaque alia proficiscuntur. Neque raro eisdem molestiae cor consentit, et quandam pulsus anomalam, ac corporis totius angores parit, qui eo maiora capiunt incrementa, quo acutiores sunt dolores, et quies somnusque rarior, ac appetitus magis magisque violatur et profternitur. Hinc enim succi nutritii deficere, ac membra tabe laborare incipiunt, ac vires magis infringuntur, pallorque faciem invadit, atque tremores artuum sequuntur. Cum enim tam per glandulas et poros cutis, quam excretoria alia, magnam quotidie humorum copiam e corpore amittamus, fieri aliter non potest, quin machina corporea, si nulla illorum instauratio contingat, tandem fatiscat, et languere ac viribus destitui incipiat. Ex sanguine enim partes nutrimentum hauriunt, qui si bonus est et integer, ac succis alibilibus refertus, recte corpus alitur, et vires sibi constant, quae tamen facile deficiunt, sanguine in vappam abeunte, et suo alimento privato, vel alio modo vitiato et corrupto. Subinde quoque ventriculus subvertitur, et assumpta reiiciuntur, quatenus irritatus ventriculus, spasmodicas contractiones concipit, et coarctato imprimis fundo orificium versus sinistrum, qua data via contenta per gulam expellit. Adest etiam anxietas praecordiorum, a tensione ventriculi, et quia partes eius nerveae, et musculosae, ac praesertim orificia acriter stimulata, in spasmos abeunt, et in partem

focietatis praeter diaphragma, tam ramulos nervorum, in cor sparforum, quam pneumonicos, et alios asciscunt, qui illas partes crispando et constringendo, coarctant partim organa spiritalia, diffilemque spiritum pariunt, partim motum cordis pervertunt et suffaminant, indeque animi deliquia et suffocationis periculum inducunt. Vt de symptomatibus aliis nihil commemorem, quae quippe cuncta ab eadem causa proficiscuntur, ac facili negotio explicari possunt.

Tb. VII.

Ista vero rosio atque irritatio ventriculi a causis modo internis, modo externis proficiscitur. Ad has cibi inprimis et potus, cum quantitate, tum qualitate, motuque molesti, ut et medicamenta inconvenientia, tam evacuantia, quam alterantia, ut de nimio balsami sulphuris usu observavit *D. Kölichen* apud *Bonetum Med. Sept. coll. p. 1. libr. 3. cap. 4.* nec non venena ex arsenico, mercurio sublimate &c. aliaque improvide assumpta, uti sunt lapilli, aciculae, corium, aliaeque res duriores, vel ipsa animalia viva intus admissa, pertinent. His enim causis omnibus ventriculum misere torqueri et angiposse, observationes quotidianae docent, et notius est, quam ut exponi debeat. Ac saepe quidem res forinsecus ad ventriculum delatae diu satis in ventriculo haerent, et graves continuosque illius dolores pariunt, non cessantes ante, quam res ipsae

improvidae admiffae eiectae fuerint. Cuius rei notabile exemplum legimus apud *Guil. Fabricium Hildanum obs. 33. cent. 4.* de matrona quadam, quae, cum ultra annos duos de dolore ventriculi conquefta fuiffet, nec ullis remediis, ventriculum roborantibus, aut per inferiora purgantibus, fanari potuiffet: tandemque ex confilio Medici cuiusdam vomitorium accepiffet, fruftum corii lardi fumo exficcati, quod ante duos annos inopinanter cum difficultate tamen diglutierat, maxima cum admiratione adftantium evomuit, et brevi pleniffime convaluit. De cardialgia a frufto tendinis bovilli notatu etiam dignam observationem annotatam reliquit *Henricus Smetius Miscell. Medic. lib. 10.* Quamtamque vim in producendo eodem malo vermes habeant, inter alios expertus, eft rufticus ille apud laudatum *Bonetum loc. cit.* qui operi fuo intentus, fubito in cardialgiam incidit, qua tamen fuperveniente mox vomitu, et reiectis 200. vermibus lanuginofis, viventibusque, liberatus, diu incolumis vixit.

Th. VIII.

Ex caufis internis funt humores vitiofi, in ventriculo geniti, vel ad eundem ex intestinis, aut aliis partibus lege circulationis miffi; quas ob caufas multis morbis aliis, ac inprimis febribus, cum intermittentibus, tum continuis, ac praefertim malignis, affectibus item hypochondriacis, atque hysteri-

stericis, vomitionibus, cholerae, dysenteriae, alvi-
que obstructioni, familiares admodum cardialgiae
esse solent, cuius quippe effectrix prava humorum
acrium, acidorum, nidorosorum, et viscidorum col-
luvies plerumque existit, et magnas cum in ipso
ventriculo, tum toto corpore tragoedias excitat.
Eodem referendi flatus, qui stomacho inclusi, cum
acrimonia varia, tum vi elastica, idem genus ma-
li saepissime inferunt. Neque raro illud pariunt
scirrhi, inflammationes, abscessus et ulcera, cum
ventriculi, tum partium adiacentium, praecipue
omentis, pancreatis, lienis et hepatis. Quemad-
modum ea, quae post mortem in sectis hoc malo
defunctorum cadaveribus reperta fuerunt, testan-
tur. Ita *Lazarus Riverius* in aurifabro quodam
Monspeliensi cardialgiam acerbissimam, eamque
continuam, observavit, qua etiam ad summam ma-
ciem, et ipsam tandem mortem deductus fuit: In
cuius corpore dissecto ingens scirrhus inventus est,
totum pancreas et partem mesenterii occupans, ac
pylorum extremamque ventriculi partem, pyloro
continuam, attingens. *Cap. 1. observ. 90.* Sic etiam
apud *Bonnetum loc. cit.* lien maxime corruptus, et
carcinomate exesus, eiusdem mali auctor depre-
hensus fuit. Nec raro hepatis lobus, ventriculo
incumbens, et inflammatione, vel alia labe infectus,
idem malum peperit, sano et insonte existente ven-
triculo. Saepius autem ipso in ventriculo inflam-
mationes, abscessus et tubercula extiterunt, quae car-
dialgiam produxerunt, de quibus conf. *Fortis cent.*

2. Consult. 6. Zacutus Lusitanus prax. admir. lib. 3. Obs.
23. Fonseca Tom. I. conf.

Th. IX.

De motibus animi et corporis minus convenientibus non est, quod multa in medium afferamus, cum notum satis sit, quantam illi vim ac potestatem habeant, in alterandis et corrumpendis succis corporis, vel movendis iisdem, ut varios in partibus variis dolores, et hunc praecipue, de quo agimus, in ventriculo pariant. Qua ratione cardialgiam ex tristitia et moerore animi obortam commemorant *Platerus lib. 2. observ.* *Rondeletius in Pr. et Bonetus loc. cit.* Ut de ira, et terrore, atque aliis animi ac corporis commotionibus nihil addam, de quibus plura exempla apud scriptores Medicos occurrunt, qui huic rei fidem faciunt, et rem per se claram illustrent, et confirmant. Illud tamen hic non est praetermittendum, a depressa quoque prolapsaque cartilagine mucronata aliquando cardialgiam oriri. Quemadmodum id laudatus *Veslingius l. c.* et *Guilielmus Piso de Med. Brasil. L. II. c. 6.* aliique annotarunt.

Th. X.

Neque vero opus esse putamus, ut de Signis Diagnosticiis cardialgiae multa hic tradamus, cum ea supra in historia satis a nobis sint adducta. Neque

que etiam possibile est, ut in genere hic omnia causarum signa distincte proponantur, cum, ut in antecedentibus ostendimus, variae admodum et diversae eiusdem mali causae esse soleant. Oportet igitur Medicum non solum diligenter inquirere in causas procatarcticas, sed etiam varias circumstantias, ac praesertim naturam et constitutionem aegri, affectusque omnes, cum antecedentes, tum praesentes, quibus cardialgiae coniungi solent, ac demum excreta quoque, sive sint flatus, sive humores, diligenter observare. Sic enim, etiamsi initio nulla adsit manifesta causa, indagando ulterius pervenire tandem ad veram causam poterit.

Th. XI.

De Prognosi vero notari interest, cardialgiam pro varietate graduum doloris, et causarum, ac con-iunctorum symptomatum, magis vel minus periculofam esse. Saepe supervenientes ructus, vel vomitus, eandem facile solvunt. Sed ubi ita laborantes neque vomunt, neque flatus reddunt, sed anxie semet huc illuc iactant, atque exquisitos dolores habent, illi ancipiti premuntur periculo. Quorsum respiciens *Hippocrates in Coac. Praenot. IV.* scribit: *Qui anxie se iactantes exacerbantur citra vomitum, male habent.* Peiore autem in loco res aegrotantium locatae sunt, si febris iuncta est cardialgiae, ut idem annotavit *Senex divinus S. IV. Aph. 65.* *In febris si circa ventrem aestus et stomachi morsus,*

malum. Quod de febribus inprimis acutis et malignis intelligendum est, quibus ob impactos ventriculo acres et virulentos humores, vel eius inflammationes, cardialgiae frequentes accidunt, quae si singultus et animi deliquia, ac partium extremarum frigus accedant, exitiosae esse solent.

Tb. XII.

In Curatione cardialgiae causarum, eandem inducentium, ratio habenda, omneque studium adhibendum est, ut urgens inprimis dolor, quamprimum fieri potest, tollatur. Ac primo quidem si a rebus assumtis, vel collectis in ventriculo cruditatibus, malum pendeat, nihilque impediatur, praemisissis, si opus fuerit, praeparantibus, emeticis convenientibus educendum est, quicquid ventriculum divexat. Ita *Platerus*, reddita per vomitum materia, cardialgiam, quae diu afflixerat, sanavit. *Obs. LII. p. 438.* Sic etiam *Hildanus*, ut supra commemoravimus, mulierem, quae per duos annos, et quod excurrit, hoc morbo laboravit, cum nullis aliis remediis sanari potuisset, propinato emetico sanitati restituit, quo frustum corii fumo exsiccati, quod ante duos annos improvide deglutierat, evomuit. Quibus etiam consentit *Rulandus*, qui multos hoc malo detentos, cognita prius causa, vomitione in pristinum restituit. *Cent. IV. Curat. 50.* Et *Hippocrates* assensu suo idem comprobatur: *Eum*, inquit, qui non
fe-

febricitat, cibi fastidium, morsus oris ventriculi, vertigo et oris amaritudo, purgatione indigere per superiora indicant. S. IV. Aph. 17.

Tb. XIII.

Ita quidem se res habet cum vomitu, ubi cardialgia sine febris affligit. Sin adfit febris, praesertim maligna, et inflammatio ac erysipelas ventriculorum occupet, prorsus a vomitu abstinere debemus; hic enim dolorem exasperabit, mortemque inferet. Quo casu magis expedit humorum acrimoniam et impetum temperare, quam evacuationem per os instituere. Quod si tamen febris cardialgiam sine inflammatione comitetur, eaque ab humoribus ventriculi cavum occupantibus existat, et vires sufficiant, et nihil sit, quod hoc evacuandi genus prohibeat, per remedia mitia et congrua vomitu expellenda est materia molesta. Sic enim etiam experientia con.pertum est, a spontaneis vomitionibus magnum levamentum in hoc malo detentos redundasse, malumque ipsum non raro penitus solutum fuisse. Ita hausta quoque venena, arsenicum, mercurius sublimatus, et similia, ut et medicamenta acria, quamdiu in ventriculo substiterint, vomitione egeri poterunt: Sed ea ope diluentium, pingvium et oleosorum, quae spicula irritantia et erodentia involvunt, inviscant, et impediunt, quo minus amplius stimulare possint, magna copia potorum, est procuranda, quibus commode

absorbentia et temperantia, ex crystallo mont. oleo tartari per deliquium, et eius generis alia permiscuntur. Aliquando etiam conducet per alvum medicamentis laxantibus et clysmis mineram mali subduci, si nempe intestina crudis corruptisque humoribus scateant, et halitus ad stomachum mittant.

Th. XIV.

Plurimum autem medicamenta alterantia et absorbentia conferunt, si pravi succi ventriculum occupant, quo vel facilius educi iidem, si opus fuerit, vel ita immutari et corrigi possint, ut ventriculum amplius infestare nequeant. Sed quia succi illi non unius esse indolis solent, convenientia quibusvis remedia conquirenda erunt. Nam alia humores falsi, alia acidi, alia nidorosi, alia tenaces, compacti et viscidi, alia alii requirunt. Ut plurimum proficui erunt pulveres ex cornu cervi, ebo-re, dente equi marini, unicornu mar. et fossili, coralliis, lapid. cancror. matre perlar. crystallo, conchis praep. osibus sepiae, succino, terra figill. bolo Armen. creta, antimon. diaph. simpl. et martiali, bezoard. minerali, martiali, antihect. Poterii, et cinnabari nativa, vel antimonii. Saepe etiam conducunt salia acria, sive alcalia, et falsa, fixa et volatilia, simplicia, et oleosa, ut et amara, aromatica, discutientia, carminativa, ac praesertim castoreata, et aliquando etiam etiam acida, inprimis tempera-
ta

ta ac dulcia reddita. Si haec minus suffecerint, interdum adeundi fontes medicati, thermae, vel acidulae.

Th. XV.

Ex eorundem remediorum classe peti possunt subsidia, si ventriculus a flatibus doleat, modo materia, quae ipsos fovet, praeparetur et evacuetur, ac deinde illi nunc mitioribus, nunc valentioribus, discutiantur, nec, ubi copia flatuum et impetus ventriculum distendit, viscerumque adest fervor, remediis calidioribus et volatilibus largius exhibitis vis eorum malique ipsius augeatur. Id vero feliciter avertet et curabit, qui medimentis anodynis, ac praesertim opiatis, recte uti, eademque cum aliis utilibus remediis commiscere norit. Quod si dolor exasperetur, nullasque det inducias, sed gravius aegrotantem divexet, unam fere illorum opem implorare cogimur. Et quantum levamenti sola aliquando theriaca, vel laudanum opiatum, aut hystericum, ficcum, vel liquidum, convenientibus aliis additum, afferre soleat, in vulgus notum est.

Th. XVI.

Ceterum accurata omnium reliquarum causarum, et morborum, quibus cardialgia excitatur, vel fovetur, ratio habenda, ut recte curentur. Iis quippe penitus ablatis, haec quoque facile cedit,

saepe autem cum iisdem perseverabit, et magis confirmabitur. Quodsi enim ea a vermibus ortum ducat, haerentibus in stomacho, eumque rodentibus et vellicantibus, unde exquisitissimi dolores nasci solent, vermes primum, quoad id fieri poterit, necandi, amaris, mercurialibus et anthelminticis aliis, et deinde per vomitum, vel secessum, exturbandi sunt, ne computrefacti, damna valetudini inferant, et alia periculosa mala procreent. In cardialgia a devoratis vitri fragmentis commendant *Reckermannus* et *Helidaeus* pulmentum ex frumento Saracenicum et terebinthina confectum. Conducit etiam terebinthina sola, ut et pulpa ex milio et oryza, eaque spissa, et sine potu sumpta. Si a cartilaginis sterni mucrone depresso, introque verso, malum pendeat, cucurbitula conducet, apte cum multa flamma loco depresso imposita, ut retro extrorsumque ductus mucro ad situm pristinum et naturalem redeat, et premere stomachum atque laceffere amplius nequeat. Ita porro, si ulcus ventriculum occupet, illud recte abstergendum, et deinde consolidandum est. In inflammatione ventriculi utilis perquam erit venae sectio. Quumque febres malignas comitatur cardialgia, si minus emeticis tolli possit, absorbentibus, diaphoreticis, bezoardicis et alexipharmacis tollitur. Quae vero organicis vicinarum partium vitiis fovetur, aegrius poterit sanari.

Th. XVII.

In omni denique casu Topica convenient,
praecipue discutientia atque anodyna, quae cum et
stimulum sistant, et loco moveant, ac dispellant, et
fibras tensas ac convulsas relaxent, porosque ac vias
aperiant, et motum humorum ac circulum vitalem
promoveant, plurimum allevare solent. Sed recta
etiam victus vivendique ratio adhibenda, si
cito et feliciter malo defungi
velimus.

S. D. G.

